

İZMİR'İN İŞGALİNDEN ÖNCE ANADOLU'DA RUM TAŞKINLIKLARI VE TEDBİRLER

Dr. Mustafa TURAN

Mondros Mütârekesi'nin verdiği serbestliklerden de yararlanan Yunanistan, Anadolu'da Rumlar vasıtasıyla karışıklıklar çıkartmaya ve karışıklıkları Avrupa kamuoyuna Anadolu'daki Hıristiyanların Türkler tarafından katledildikleri ve zulme uğradıkları şeklinde duyurmaya çalışmıştır.

Anadolu'da Rum nüfus kesâfetini lehlerine çevirebilmek için bir iskân politikası takip eden Yunanistan, Rumların teşkilâtlanmalarına ve silâhlanmalarına azami gayret etmiştir. Anadolu'dan sürülen Rumlar birer vesile ile Anadolu'ya dönmeye ve kilisenin de yardımı ile iskân edilmeye çalışılmıştır. Yunanistan, ayrıca Türklerin elinde bulunan gayr-ı menkulleri de satın aldirmek suretiyle "Enosis"e hukukî bir dayanak sağlamaya çalışmıştır.

Biz burada, Yunanistan'ın politik hedeflerine uygun olarak Anadolu'da Rumlar tarafından çıkarılan karışıklıklar ve Türk halkına yaptıkları zulümler üzerinde durmak istiyoruz. Yunanistan Aydın Vilâyeti'nin ilhakını istemekte olduğundan ele aldığımız olaylar daha çok bu bölgeden olacaktır.

İzmir'in işgalinden önce muhtelif tarihlerde İzmir limanına İtilâf Devletlerine ait gemiler gelip gitmeye başlamıştır. Yunan gemilerinin de İzmir limanına geldiği görülmekte idi. Yunan gemilerinin geldiği zamanlarda Rum halkında nümâyiş hazırlıkları gözlenmekte olup¹ Türk makamlarının Rumların âsâyişsizlikte bulunmaları halinde müdahale etmek niyetinde oldukları² anlaşılmaktadır.

1 Meselâ, 24 aralık 1918 tarihinde Yüzbaşı Mavroudis'in emrideki Yunan muhribi İzmir limanına gelmiş ve Rumların büyük nümâyişlerine sebep olmuştur. Bkz. Gott-hard Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, (Çev. Cemal Köprülü), Ankara, 1986, s. 64-65.

2 7 nisan 1919 da Ayvalık'a bir Yunan torpidosunun gelmesi üzerine Rumlarda nümâyiş hazırlıkları görüldüğü, torpidodan karaya asker çıkarılması halinde Rumlarda âsâyişi bozcak davranışlar görülür ise müdahale edilmesinin emir buyrulması, İzmir 17. Kolordu Kumandanı Vekili Miralay (Albay) Süleyman Fethi Bey tarafından 10 Nisan 1919 da Harbiye Nezâreti'nden istenmiştir. Bkz. Atase Arş., Klas., 8 Dos. 48, Fih. 50.

İzmir'de mütârekenin imzalandığı öğrenildiği zaman Müttefik Devletler donanmasının körfeze geleceği haberi yayılmıştı. Yerli Rumlar burada azınlık değil, çoğunluk olduklarını göstermek için bu donanmayı karşılamaya girişmişlerdir. Binlerce bayrak hazırlayıp, bunları sağa sola asmışlar, üzerinde Yunan bayrağı veya Venizelos'un resmi bulunan kartlar, rozetler bastırıp dağıtmışlardır³. Türklerin yakalarına zorla bu rozetlerden takılmak istenmiş, karşı koyan Türkler dövülüp hakaretlerle başlarından fesler alınarak çığnenmiştir⁴.

4 Kasım 1918 günü Yarbay Dixon komutasındaki İngiliz Monitörü Pasaport iskelesine demir attı. Binlerce Rum coşkunluk içinde Kordon'u doldurmuştu. Her tarafta Yunan bayrakları görülüyor⁵, kiliselerin çanları, fabrikaların, gemilerin düdüklü çalınıyordu⁶. Yarbay Dixon'u karşılamaya gelen Rum papasları bir tepsi içinde tuz ve ekmek sundular⁷. O gün ve o gece Rumlar coşkun gösteriler ve taşkınlıklar yaptılar. Bu yüzden yer yer bazı olaylar çıktı⁸. Bu olaylar üzerine Nurettin Paşa Harbiye Nezâreti'ne bir yazı göndererek, Rumların, Türkleri galeyana getirerek, karışıklıklar çıkarmak ve buraları Yunanistan'a verilmesini sağlamak gayesini gütmekte olduklarını bildirmiştir⁹.

Nurettin Paşa meydana gelen olaylarla ilgili bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride: Yasa dışı eyleme polisin müdahale edeceği ve ve kanunî takibatta bulunulacağı belirtilmekteydi. Ancak, bu bildiriye ve çıkarılan devriyelere rağmen Rumlar taşkınlıklarını sürdürmüşlerdir¹⁰. O günün akşamı azgın bir gösterici kafilesi Milaslı Cemil ve Otelci Naim Beylerin idaresindeki "Splandit Palas" Oteline baskın yaparak zorla otelin balkonundaki Türk bayrağını indirerek Yunan bayrağı çekmişlerdir¹¹. Bazı Rum gençleri de Kordon tram-

3 Bilge Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, Ankara, 1974, s. 41.

4 Nurdoğan Taçalan, Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken, İstanbul, 1970, s. 4.

5 Aya Fotini Kilisesi'ne büyük bir Yunan bayrağı törenle çekilmiş ve hazır bulunanlardan bu bayrağa sadakat yemini etmeleri istenmiştir. Bkz. Celâl Bayar, Ben de Yazdım, C.V, İstanbul, 1967, s. 1602.

6 Umar, a.g.e., s. 41-42.

7 Taçalan, a.g.e., s. 11; Umar, a.g.e., s. 41-42.

8 Umar, a.g.e., s. 42.

9 Ömer Sami Coşar, İstiklâl Harbi Gazetesi, 16 Mayıs 1919.;

Türk İstiklâl Harbi, Gn.Kur.Harp Tarihi Dairesi, C.I, Ankara, 1962, s. 129; Jaeschke, a.g.e., s. 64.

10 Bayar, a.g.e., C.V., s. 1602; Kâmil Erdeha, Milli Mücadelede Vilâyetler ve Valiler, İstanbul, 1975, s. 373-374.

11 Bayar, a.g.e., C.V., s. 1602.

vaylarındaki haremlik ve selamlığı birbirinden ayıran perdeyi yırtmaya kalkışmışlardır. Bir kısmı da tramvaylara Yunan bayrağı takmak istemişlerse de bir kaç Türkün karşı koyması üzerine buna muvaffak olamamışlardır¹².

1918 yılı Aralık ayı sonunda Müttefik Devletlerin savaş gemilerinden karma bir donanma İzmir körfezine gelmeğe başladı. Gelenler arasında iki Yunan savaş gemisi ile bir Yunan Kızılhaç gemisi de bulunuyordu. Bunlardan ilk olarak 24 Aralık 1918 de Leon Torpidosu gelmiştir¹³. Leon Torpidosunun İzmir'e gelişi Rumların yeniden gösteriler yapmalarına yol açtı¹⁴. Her taraf, bütün evler, mağazalar, dükkanlar Yunan bayrakları ve Venizelos'un resimleriyle donatıldı; günlerce gösteriler yapıldı¹⁵.

Ocak 1919 da Yılbaşı Yortusu sebebiyle bazı Rumlar Yunan bayrağı asmak suretiyle tabiyetinde buldukları Osmanlı Devleti'nin emir ve arzusu hilâfına harekette bulunmuşlardır¹⁶.

15 Ocak 1919 da Çeşme'den Ural'ya gelen 8 arabaya Rum çeteleri tarafından saldırılmış ve yolculardan 2 si şehit edilmiştir. Ayrıca yolculardan 529 lira ile bazı eşya gasbetmişlerdir. Çeteye mensup 18 yaşlarındaki Vasil oğlu Nepayod adına birisi yakalanmış, diğerleri kaçmışlardır. Daha sonra bu çete efradından olup müsademe esnasında yaralanan Gülbahçeli Nikoli oğlu Yorki de yakalanmıştır. Çete efradından Uralı Eleni adlı Rum yakalanmamıştır¹⁷. Çete reisi Apostol hanesinde yakalanmıştır. Bu şahsı kurtarmak ve aramaya mani olmak için müfrezeye 3 saat ateş edilmiş; bu esnada halktan ölen ve yaralananlar olmuştur¹⁸.

Yine Urla civarında devriye gezenlerin üzerlerine ateş edilmiş, 1 polis memuru şehit, 1 komiser ve 1 jandarma da yaralanmıştır¹⁹.

12 Taçalan, a.g.e., s. 12.

13 Umar, a.g.e., s. 43-44.

14 Erdeha, a.g.e., s. 378.

15 Bayar, a.g.e., C.V., s. 1606.

16 Müsavat, 16 Kanun-ı sâni 1335.

17 Atase Arş. Klas. 8 Dos. 48-33 Fih. 4; Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 12.

18 Atase Arş. Klas. 8 Dos. 48-33 Fih. 11; Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 18.

19 Atase Arş. Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 13, 14; Islahat Gazetesinin bu olayla ilgili yorumunda, bu suretle memleketin âsâyişini ihlâl edip Avrupa'nın dikkatinin İzmir'e çekilmek istendiği belirtilmekte ve "Bakalım bu vak'a-yı müessifeyi Rum gazeteleri neşreceklermidir?" demek suretiyle olayın kasıtlı ve bir gayeye matuf bulunduğu vurgulanmak istenmiştir. Bkz. Islahat 20 Kanun-ı sâni 1335.

Urla olayında polis memurunu şehit eden Rum Gülbahçe civarında müsademe neticesinde ölü olarak ele geçirilmiştir²⁰.

24 Ocak 1919 da Urla olayını yerinde tahkik eden bir İngiliz Bahriye Subayı, Mıntika Kumandanı, Kaza Kaymakamı ve Rum Metropolinden bilgi almış²¹ ve bu gibi olaylara son verilmesini istediğini ve tekerrür etmeyeceğini söylemiştir²².

Kuşadası mıntikasında Kemer Köyü'nde bir Rum kadın ve erkeğin meçhul şahıslar tarafından öldürülmeleri dolayısıyla Söke'de Hıristiyan halk dükkanları kapatıp naaşları çarşıda teşhir etmiş, fotoğraflar çekilmiş ve bu cinayetin Türkler tarafından işlenmiş siyasi bir cinayet olduğu hakkında nutuklar iradedilmiştir. Bu gösterilerin asıl amacı, İtilâf Devletlerinin dikkatlerini çekerek yabancı müdahaleye sebep oluşturmaktır²³.

I. Dünya savaşı sırasında kaçan Rumlar 1919 yılı başlarından itibaren Midilli, Sakız ve Sisam Adalarından Ege kıyılarına baskınlarını sıklaştırmaya başladılar. Ayvalık'ın Küçük Köyü'ne gelen Rum eşkiyasıyla köylüler bir süre çarpıştıktan sonra bunlardan 4ünü yakalayarak teslim etmişlerdir. Bu yakalananlar Yunan bahriye elbiseli olup, silâhları ve bombaları da ele geçirilmiştir. Daha sonra Kaza Kaymakamı bunları, balıkçıdırlar ve zararsızdırlar diye salıvermiştir²⁴.

2 Ocak 1919 günü Rum çeteleri Azap Köyü'nü basarak Molla Hasan oğlu Durmuş'u öldürerek ziynet altınlarını da alıp gitmişlerdir.

6 Ocak 1919 günü Söke'nin Boşnak Köyü'nden Yanyalı Cemal oğlu Şeref bir Rum çetesi tarafından öldürülmüştür.

15 Ocak 1919 günü 174. Alay 1. Tabur 2. Bölükten Akköy Bölük Kumandanı Mülâzım-ı evvel (Üsteğmen) Sıtkı Efendi öldürülmüş ve cesedi 4 gün sonra denizde bulunmuştur²⁵.

20 Atase Arş. Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 30.

21 Atase Arş. Klas. 8 Dos. 48-33 F. 13.

22 Atase Arş. Klas. 8 Dos. 48-33 Fih. 13; Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 22.

23 Atase Arş. Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 19.

24 Taçalan, a.g.e., s. 169.

25 Atase Arş. Klas. 81 Dos. 128-301 Fih. 5/4-5 (1 Ocak 1919 tarihinden itibaren Söke Kazası dahilinde Adalardan ve Yunanistan'dan getirilen Yunan askeri elbisesi giymiş yerli Rum çeteleri tarafından öldürülen ve zulmedilen Türklerin isimleri de belirtilerek hazırlanan bu tutanakta daha pek çok mezalim anlatılmaktadır.)

17 Ocak 1919 günü Polis Komiser Muavini Hüseyin, Jandarma Takım Kumandanı Nuri, Polis İhsan ve 5 jandarma eri suçlu bir Rumu yakalamak için gittikleri Urla'nın On Değirmenler mevkiinde silâhlı saldırıya uğramışlardır²⁶. Rum evlerinden atılan kurşunlarla Polis İhsan vurularak orada ölmüş; Komiser Muavini Hüseyin hafif, jandarma eri Mehmet de ağır yaralanmıştır. Bir kaç gün sonra Polis İhsan'ı vuran Rum yakalanarak tutuklanmıştır. Urla Rumları suçluyu kurtarmak amacıyla ayaklanmışlardır. Ayaklanma Urla'daki polis ve jandarma kuvvetiyle bastırılmayınca 22 Ocak 1919 da İzmir'den Urla'ya bir körfez vapuruyla asker gönderilmiş ve ayaklanma bastırılmıştır²⁷. Rum ölüleri arasında özel üniformalı cesetler ve silâhlar bulunmuştur. Ölülerin şapkalarında "ya iyonias ya ölüm" yazılı idi. Urla isyanıyla ilgili bir tahkikat yapılmıştır. İzmir Valisi Nurettin Paşa 31 Ocak 1919 da İtilâf Devletleri temsilcilerini Urla'ya getirdi ve ayrı ayrı şahitler dinlendi. Tahkikat sonunda Türklerin haklı olduğu ortaya çıkmıştır²⁸.

Ocak ayı içinde adam kaçırmak ve yasaklanmış eşya ithal etmek maksadıyla Kuşadası yakınına gelen bir kayık, taifesiyle birlikte yakalanmıştır²⁹.

5 Şubat 1919 tarihinde Dikili'den İzmir'e gitmekte olan ve Osmanlı sancağı taşıyan bir sandal, bir Rum sandalı tarafından saldırıya uğramış, sahildeki Hasanağa Köyü halkının yardımıyla sandal kurtarılmıştır. 17. Kolordu Kumandanlığı Harbiye Nezâreti'nden Osmanlı Sancağı taşıyan deniz taşıtlarının serbestçe dolaşabilmeleri için Osmanlı karakol gemileri veya İtilâf gemileri tarafından korunmalarının sağlanmasını istemiştir³⁰. Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti de Osmanlı sularında Osmanlı gemilerinin muhafazası hususunu Bahriye Nezâreti'ne bildirmiştir³¹.

6 Şubat 1919 da Söke'nin Kaleler Köyü civarında Boşnak Köyü halkından Boşnak İsmail ve kız kardeşi Rumlar tarafından öldürülmüşlerdir³².

26 Taçalan, a.g.e., s. 170; Bayar, a.g.e., C.V., s. 1616.

27 Taçalan, a.g.e., s. 170; Celâl Bayar, öldürülen Türklerin sayısının 100 ü geçtiğini söylemektedir. Bkz. Bayar a.g.e., C.V., s. 1614.

28 Bayar, a.g.e., C.V., s. 1616; Erdeha, a.g.e., s. 379.

29 Islahat, 22 Kanun-ı sâni 1335.

30 Atase Arş. Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 29.

31 Atase Arş. Aynı Dos. Fih. 32.

32 Atase Arş. Klas. 22 Dos. 45-87 Fih. 27.

33 Atase Arş. Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 28.

8 Şubat 1919 da Urla civarında devriyenin dur emrine uymayan biri silâhli iki Rumdan biri öldürülmüştür³³.

Şubat ayı içinde Söke'nin Kemer Çiftliği mevkiinde kahvecilik yapan bir Rum ile beraber yaşadığı anlaşılan bir kadın meçhul şahıslar tarafından öldürülmüşlerdir. Bunların öldürülmeleri Türklere atfedilerek cenazeleri debdebeli bir şekilde kaldırılmıştır. Nutuklar iradedilmiş, fotoğraflar çekilmiştir. Söke'ye gelen Jandarma Bölük Komutanının yaptığı tahkikat ile öldürülen kadının askerden terhis edilerek gelen iki oğlunun, annelerinin gayr-ı meşru yaşadığını öğrenmeleri üzerine ikisini de öldürdükleri ve Kuşadasına kaçtıkları anlaşılmıştır. Bölük Komutanı bunları yakalamak için Kuşadası'na gitmiştir³⁴.

Mütârekeden sonra Sisam Adası'yla civar adalardan Söke sahillerine çıkan Yunan çetecileri ile Akköy ve Yoran Rumları köylerde bulunan memur ve jandarmaları kovarak Türk köylerine saldırma-ya, halkı katlatmaya başlamışlar, mal ve hayvanlarını da gasbederek civar adalara sevk etmişlerdir³⁵.

Akköy Nahiyesi'ne bağlı bazı köylerde jandarma ve askerlere saldırılarda bulunulmuş, bunlardan bir kısmı şehit olmuş ve yaralanmıştır³⁶.

Kösten Adası'na yanaşmaktan men edilen, içlerinde Rumların bulunduğu iki kayıktan adadaki askerlere ateş açılmıştır³⁷.

19 Şubat 1919 günü Söke'nin Akköy Nahiyesi'ne bağlı Yoran Köyü'nde Rumlar isyan çıkardılar. Önce köydeki Jandarma Karakoluna hücum ederek bir kaç jandarma ve nizamiye erinden ibaret kuvvetleri kaçmağa mecbur eden asiler böylece kendilerine bir hareket sebestisi sağladıktan sonra köye çok yakın olan Liman Gümrük memuru ve karısını dövmüşler; ellerini, kollarını bağlayarak köyün meydanında teşhir etmişlerdir³⁸. Jandarma karakolunda bulunan 56. Fırka'ya ait silâh ve mühimmatı yağma eden Rumlar³⁹ şiddetlerini

34 Islahat, 10 Şubat 1335.

35 Atase Arş. Klas. 81 Dos. 128-301 Fih. 5-5.

36 17. Kolordu Kurmay Başkanı Abdülhamit Bey tarafından Harbiye Nezâreti'ne gönderilen 23 Şubat 1919 tarihli raporda bu köylerin isimleri ile şehit ve yaralıların isimleri ve kaç kişi olduğu belirtilmemiştir. Bkz. Atase Arş. Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 16-2.

37 Atase Arş. Aynı Dos. Fih. 17.

38 Asaf Gökbel, Milli Mücadelede Aydın, Aydın, 1964, s. 28-29; Taçalan, a.g.e., s. 176.

39 Bayar, a.g.e., C.V., s. 1617; Gökbel, a.g.e., s. 30.

artırarak isyan sahasını genişletmeye başlamışlardır. Akköy Nahiyesi Müdürü isyanı bastıracak tedbirleri almağa vakit bulamadan isyan Akköy'e ve diğer Rum köylerine de sirayet etmiştir. Asiler pusuya düşürdükleri bir kaç jandarma erini de şehit etmişlerdir.

Rum çeteciler, Sökeli Mehmet Ağa'yı, Özyaşı Köyü'nden Osman Efendi'yi ve Arnavut Hasan Çavuş'u kaçırdılar. Türk köylerindeki bütün büyük ve küçük baş hayvanları alıp Sisam Adası'na götürmüşlerdir. Sökeli Mehmet Ağa'nın oğlu Ahmet, 500 altın karşılığı babasını kurtarmaya giderken Hacı Sokrat oğlu Dimitri tarafından pusuya düşürülerek öldürülmüş ve üzerindeki parası alınmıştır. Ahmet Efendi'nin cesedini almaya giden jandarma müfrezesine Güllübahçe Köyü'nde Rumlar tarafından ateş açılmış ve çarpışma sırasında Ramazan adlı bir jandarma eri yaralanmıştır⁴⁰.

İsyan İzmir'de 56. Fırka ve Aydın'da 57. Fırkalardan gönderilen askeri müfrezelerin müşterek hareketiyle bir kaç gün içinde bastırılmıştır⁴¹. İsyanın vuku bulduğu köylerdeki Türk halkı bütün eşya ve mallarını bırakarak kayıklarla adalara kaçmışlar ve bir daha geri dönmemişlerdir⁴².

Nurettin Paşa, Akköy ve Yoran olaylarında gasbedilen silâh ve cephanenin peyderpey teslim edilmekte olduğunun, Akköy ve Yoran'dan Yunan ve İngiliz elbiseli⁴³ 82 Rumun bir İngiliz vapuruyla Sisam'a iade edileceğini, Akköy ve Yoran'da Jandarma karakolları kurulduğunu ve Nahiye Müdürünün göreve başlamış olduğunu Harbiye Nezâreti'ne bildirmiştir⁴⁴.

Akköy ve Yoran isyanının çıkarılmasında güdülen gaye şudur:

1- Yerli Rumların Osmanlı idaresinden memnun olmadıklarını İtilâf Devletlerine anlatmak ve inandırmak;

40 Taçalan, a.g.e., s. 176-177.

41 İngilizler olayların çığrından çıkması üzerine Yoran ve Akköy'e Hoder adlı bir subayı gönderdiler. Ayakkılanmayı düzenleyen elebaşlarından biri Hoder'in damadı idi. Asiler İngiliz subayının tesiriyle silâhlarını teslim etmişlerdir. Bkz. Taçalan, a.g.e., s. 177; Bayar, a.g.e., C.V., s. 1617.

42 Gökbel, a.g.e., s. 30.

43 Yoran'a olayları tahkik için gelen Türk jandarmaları buradan dönerlerken Akköy yakınlarında ateşe tutulmuşlardır. Yunan ve İngiliz askeri üniforması giymiş bazı kişilerin de içinde bulunduğu köy halkı tarafından açılan ateş sonucu çatışma başlamış ve Türk jandarmalarından 4 ü yaralanmış, 8 i kaybolmuştur. Bkz. Atase Arş. Klas. 8 Dos. 48-33 F. 19.

44 Atase Arş. Klas. 118 Dos. 81-423 Fih. 19.

2- Aydın Vilâyeti'nde âsâyîşsizlik ve huzursuzluk olduğu hakkındaki Yunan iddialarının doğruluğunu bu münasebetle teyit ettirmek;

3. Galip devletlerin nazarını bir kere daha Yunan iddiaları üzerine çevirmelerini ve bu işlerle daha önemle uğraşmalarını sağlamaktır⁴⁵.

Hıristiyan halkın çok olduğu yerlerde meydana gelen olayların Rumlarla meskun başka mahallere sirayeti muhtemel görüldüğünden jandarma kuvvetinin artırılması Nurettin Paşa tarafından 22 Şubat 1919 tarihinde Harbiye Nezâreti'nden istenmiştir⁴⁶.

23 Şubat 1919 günü İzmir'de Çayırlihahçe civarında bir meyhanede Rumların silâh attıkları görülmüş; iki erle devriye gezen bir polis memuru yanlarına yaklaşınca saldırıya uğramış; Mehmet Onbaşı da bıçakla yaralanmıştır. Devriyenin yardım için havaya attığı silâhlar üzerine Çayırlihahçe Polis Karakolu önünde ve civarında pek çok Rum toplanmıştır. Mevki Kumandan Muavini Binbaşı Hüsnü Bey emrindeki askerleler olay mahalline gitmiş ve kalabalığı dağıtmıştır. Bu sırada bir Rum yaralanmış; Polis memuru Hamza Efendi öldürülmüş; 4 asker de yaralanmıştır⁴⁷.

Söke mıntıkasındaki münferit karakollar Rum çeteleri ve ahali tarafından basılmış, karakolda bulunanlardan bazıları şehit olmuş bazıları da yaralanmıştır. 17. Kolordu Kumandanlığı sahilin Rumlarla meskûn kısımlarının tavkiye edilmesi gerektiğini 25 Şubat 1919 tarihinde Harbiye Nezaâreti'ne bildirmiştir. Özellikle Ayvalık halkının büyük bir kısmının Rum olması ve burada yapılan gösteriler Türk kuvvetlerinin takviyesini gerektirmektedir⁴⁸.

İzmir ve havalisinde Rum tahrik ve taşkınlıklarının mevcut jandarma ve polis kuvvetleriyle önlenemeyeceği, Harbiye Nezâreti'nce tedbir alınması gerektiği, bunun için de İtilâf kuvvetleri dışında bir kuvvetin bulundurulmasının mümkün olduğu Dahiliye Nezâreti'nce 26 Şubat 1919 tarihli tezkireye verilen cevapta belirtilmiştir⁴⁹.

İzmir Rumları ise kendi yaptıkları âsâyîşsizlikleri, kendileri aleyhinde Türkler tarafından tertip edildiği ve kendilerinin mağdur buldukları şeklinde ifşâ' etmekteydiler⁵⁰.

45 Gökbel, a.g.e., s. 29-30.

46 Atase Arş. Klas. 8 Dos. 48-33 Fih. 19.

47 Bayar, a.g.e., C.V., s. 1611.

48 Atase Arş. Klas. 8 Dos. 48-33 Fih. 22.

49 Atase Arş. Klas. 10 Dos. 44-38 Fih. 21.

50 Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Sayı 38, Vesika no: 993.

Nif (Kemal Paşa)'den İzmir'e gelmekte olan arabacıların önüne bir Rum çetesi geçerek paralarını gasbetmişlerdir. Takipleri için sevk olunan müfreze ile meydana gelen müsademe sonunda eşkiyanın ikisi ele geçirilmiştir.

Ayvalık Mal Müdür Yardımcısı gece evinde öldürülmüştür. Cınayetin Rumlar tarafından yapıldığının tahmin edildiği Nurettin Paşa tarafından 3 Mart 1919 da Harbiye Nezâreti'ne bildirilmiştir.

Söke'nin Kelih Köyü'nde bulunan âşar ambarlarındaki zâhire Rum köylüleri tarafından yağma edilmiş ve hükümetten hiç bir korkuları olmadığı haberini göndermişlerdir.

Rum çetesinin pususuna düşen ve şehit olan Ahmet Bey'in cenazesini görmek için Kaza Kaymakamı ve Müdde-i umûmisi (Savcısı) olay yerine gidememişler ve bir miktar asker gönderildiği halde cenaze getirilememiştir⁵¹.

Ayvalık'ta bir Türke ait 320 koyun Rumlar tarafından kaçırılmıştır. Koyunları kaçıran Rumlar Mahalli İngiliz Temsilcisine gösterilmiş ve hayvanların iadesi hususunda Ayvalık'taki Yunan Torpidosu Komutanı tarafından Midilli Askeri Kumandanlığı'na yazıldığı 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa tarafından 1 Nisan 1919 tarihli Harbiye Nezâreti'ne yazılan raporda belirtilmektedir⁵².

1919 Nisanında Paskalya Yortusu sırasında Urla Rumları sağa sola Yunan bayrakları çekmişler ve taşkınlıklarda bulunmuşlardır⁵³.

5 Nisan 1919 da Sarı Ali oğlu Kadri ve Annesi Rum çeteleri tarafından öldürülmüşlerdir.

25 Nisan 1919 da Sarı Kemer Köyü halkından 580 sığır, 30 Nisan 1919 da Balat Köyü halkından 560 sığır, 12 Mayıs 1919 da Söke eşrafından Kocagözzâde Ahmet Ağa'nın 6 sığırı Rum çeteleri tarafından gasbedilmiştir⁵⁴.

6 Mayıs 1919 da Kuşadası hududu civarında adalardan gelmekte olan İzmirli olup Söke'de oturan Ali oğlu Cemalî Rum çetelerince katledilmiştir.

51 Tayyib Gökbilgin, Milli Mücadele Başlarken, C.I, Ankara, 1959, s. 58.

52 Atase Arş. Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 57; Klas. 85 Dos. 103-316 Fih. 8.

53 Umar, a.g.e., s. 51.

54 Atase Arş. Klas. 81 Dos. 128-301 Fih. 5-4 (Bu tutanakta Adalardan ve Yunanistan'dan gelen Yunan ve Rum çeteleri tarafından Türklerden gasbedilen hayvanat miktarı halktan edinilen bilgiye göre 16 madde halinde verilmektedir.)

12 Mayıs 1919 da Söke'nin Kaynak Mahallesinden Giritli oğlu Ali, ormana gitmekte iken Rumlar tarafından öldürülmüştür.

13 Mayıs 1919 da Moralı Mahallesinden Ali oğlu Giritli İbrahim Yaka Köyü'ne gitmekte iken bir Rum çetesi tarafından öldürülmüştür⁵⁵.

İzmir'in işgalinden önce Aydın Vilâyeti'nden başka yerlerde de benzer olayların çıkartıldığını görmekteyiz.

21 Şubat 1919 tarihinde Tekirdağ'a bir Yunan torpidosunun gelmesi üzerine Rum Kilisesi'ne Yunan bayrağı çekilmiş, Yunan Kızılhaç Heyeti'nin gelmesi üzerine de yerli Rumlar gece geç vakte kadar kilisede tezahüratta bulunmuşlardır⁵⁶. 14. Kolordu Kumandanı Harbiye Nezâreti'ne şifresinde, Tekirdağ'a gelen torpidodan doktor adıyla çıkardıkları şahısların Rum köylerini dolaşarak çete teşkiline çalıştıklarını bildirmiştir⁵⁷.

16 Mart 1919'da İstanbul'da büyük gösteriler yapılmıştır. Büyükkada, Arnavutköy, Kumpı, Yenikapı ve şehrin diğer yerlerinde bir kısım Rumlar gösterilen yapmışlardır. Adadaki Rum kilisesine Yunan bayrağı çekilmiş ve bu teşebbüs ancak Polis Umum Müdürlüğü'nün kesin emri ile önlenebilmiştir. Kumpı civarında toplanan Rumlar Yunan bayraklarıyla gösteriler yapmışlar ve Yunan marşı çalmışlardır⁵⁸.

Rumların Nisan 1919 da İstanbul'un Kartal, Pendik ile buralara bağlı bazı köylerde çeşitli cinayetler işledikleri görülmüştür. Yayla Köyü civarında hayvan otlatmakta olan iki Türk kıızı bu eşkiyalar tarafından dağa kaldırılmış, 14 yaşına ismail adında bir çocuk, 12 yaşında Recep oğlu Mustafa, 10 yaşında Mahmut oğlu İsmail ve Balıkesir muhacirlerinden bir çocuk bıçaklanmak suretiyle öldürülmüşlerdir. Nisan ayı ortalarında Milto adında bir Rumun idaresindeki 12 kişilik bir Rum çetesi Anadolu Hisarı'nda yolda rastladıkları bir polisi bağlayarak üzerindeki silâhı almışlardır⁵⁹.

12 Mayıs 1919 da Karataş'ta Ermeni Kilisesi civarında görev yapan Polis Salih Efendi, asker kıyafetinde ve hüviyetlerini tesbit ede-

55 Atase Arş. Klas. 81 Dos. 128-301 Fih. 5-5.

56 Atase Arş. Klas. 75 Dos. 97-280 Fih. 10-1.

57 Atase Arş. Aynı Do.s Fih. 16-3.

58 Gökbel, a.g.e., s. 59-60.

59 Gökbilgin, a.g.e., C.I, s. 60-61.

mediği 15 kadar Rumun saldırısına uğramış; üzerindeki tabancasıyla palaskasını almışlar ve kendisini yaralamışlardır⁶⁰.

İzmir'de âsâyişin temini için kuvvet tedariki amacıyla bir çok teşebbüsler görülmektedir.

İzmir ve Havalisi Kumandanlığı ve 17. Kolordu Kumandanlığı'na 3 Mart 1919 tarihinde gönderilen tamimde, İzmir ve civarının âsâyişini idâme ve muhafaza için kuvvet gönderilmeye çalışıldığı, şimdilik mahalli kuvvetlerden yararlanılması⁶¹ istenmektedir. 14. Kolordu Kumandanı, 22 Mart 1919 da Harbiye Nezâreti'nden İtalyanların ve Yunanlıların Anadolu'daki entrikalarına mani olmak ve âsâyişin temini için dahilden tedarik edilecek jandarmalarla İzmir ve civarındaki jandarma kuvvetlerinin takviye edilmesini istemiştir⁶². Harbiye Nezâreti'nin bu tarihe kadar takviye bir kuvvet göndermediği anlaşılmaktadır.

Anadolu'da yerli Rumların yaptıkları taşkınlıklar İtilâf Devletleri Temsilcilerine bildirilmeye çalışılmıştır⁶³.

Olayları önleyici tedbirler alınmasına İtilâf Devletleri yetkilileri mâni oluyorlardı. Suçlular ya İngilizlerin müdahalesiyle serbest bırakılıyor⁶⁴ veya adalara kaçırılıyorlardı. Bu durum karşısında Harbiye Nezâreti, Dahiliye ve Hariciye Nezâretlerine gönderdiği 23 Mart 1919 tarih ve 1592 sayılı yazı ile "Cinayetleri yapanlar hakkında takibat yapılmasına İtilâf mümessilleri mâni oldukça âsâyişin korunmasının imkânsız olduğunu" bildirmiştir⁶⁵.

Akköy'e yapılan baskın üzerine Harbiye Nezâreti Akşehir'deki 23. Fırkanın İzmir'e naklini 1919 Martında istemişse de Selânik'deki İngiliz Kumandanlığı'nın işe karışması üzerine bu takviye yapılamamıştır⁶⁶.

Mütârekenâmenin 5. maddesine binaen sırf âsâyişi temin maksadıyla İzmir ve civarına bir miktar asker sevki İngilizler tarafından

60 Ahenk, 14 Mayıs 1335.

61 Atase Arş. Klas. 26 Dos. 38-105 Fih. 39.

62 Atase Arş. Aynı Dos. Fih. 46.

63 Atase Arş. Klas. 22 Dos. 45-87 Fih. 71.

64 Meselâ, Mayıs 1919 da Galata Balık Pazarı İskelesi'ne sandalı ile gelen bir kaç Yunan askerinde bulunan 21 adet mavzer tüfeği ile 21 kasatura ve palaskaya Mahalli Muhafaz Memuru tarafından el konulmuş iken İngiliz polisleri tarafından alınıp götürülmüştür. IBkz. Atase Arş. Klas. 92 Dos. 119-(334-A) Fih.6-1).

65 TİH, C.I., s. 135.

66 Umar, a.g.e., s. 51.

öce muvafakat ve sonra reddedilmiştir. Böyle bir durum karşısında kuvvet gönderilmemesi âsâyîşsizliğin devamını istemek demektir⁶⁷. Nitekim General Milne'e yazılan 27 Mayıs 1919 tarihli bir yazıda, 23. Fırkanın İzmir'e sevkine mâni olunmasından dolayı bu bölgedeki Türk halkının Rum çeteleri karşısında korunmasız bir halde katlooduğu ve bu halin Babaeski, Lüleburgaz ve Çorlu havalisindeki Türklerin de başına gelebileceği ifâde edilmiştir⁶⁸.

Sistemli bir şekilde etrafa dehşet saçarak Türk halkının sağa sola dağılması ve yerlerine Rumları iskân etmeye yönelik bu olaylar karşısında Türk makamlarının yeterli tedbirleri aldığı ve yeterli güce sahip bulunduğunu söylemek güçtür.

27 Nisan 1919 tarihinde Alaşehir Kaymakamlığı'na tayin edilen Bezmi Nusret Kaygusuz, güzergâhı üzerinde bulunan Soma'da bir gece geçirir ve o geceyi şöyle anlatır:

"...otel aradım yok. Nihayet hana benzeyen bir yer bulabildim. Bir odanın üç karyolasını kiraladım. Gerçi bu tedbirle başka bir müşterinin odaya sokulmasına mani oldum. Fakat, bitişik meyhanede bağırıp çağırın Rumların naralarından bir dakika bile uyuyamadım. "Burmaları vuracağız, keseceğiz, asacağız..." söylenen sözler arasında hep bu nakarat devam ediyordu. Burmalar dedikleri biz Türkler idik. Doğrusu tevahhuş ettim. Kapının arkasına masayı, sandelyeleri yığdım. Bağrımızda beslediğimiz bu yılanların kafamda yarattığı ferdi ve içitmaî endişe ile günün ağarmasını bekledim durdum. Palikaraların o yolda atıp tutmalarında pek fena işaretler ve tehlikeler sezdim.

İzmir'e varınca vaziyeti çok değişmiş buldum. Rumların mandolin ve gitarlarla sokaklarda devam eden meserretleri, coşkunculukları hiç de iyi bir alâmet değildi. Bu sevinçler ve aralarından sızın bazı haberler bizim aleyhimize yakın bir zamanda yeni bir felâketin kopacağını açıkça gösteriyordu"⁶⁹.

67 HTVD, Sayı 38 Vesika no: 999, 1000.

68 HTVD, Sayı 37 Vesika no: 885.

69 Bezmi Nusret Kaygusuz, Bir Roman Gibi, İzmir, 1955, s. 158.